

İNGİLTERE'DE YAŞAYAN TÜRKLERİN ANA KÜLTÜRE BAĞLILIĞINDA İLETİŞİM ARAÇLARININ FOLKLORİSTİK BAĞLAMDAKİ İŞLEVİ

Gönül GÖKDEMİR*

Özet: Kıbrıslı Türkler ekonomik, siyasi, eğitim vb. gibi sebeplerle 1950'lerden itibaren İngiltere başta olmak üzere Avustralya, Kanada, Türkiye vb. çeşitli ülkelere göç etmişlerdir. Bu yıllardan itibaren günümüze kadar olan süreçte yabancı bir ülkede din, dil ve kültür açısından kendilerinden farklı bir toplumla birlikte yaşayan Kıbrıslı Türkler ailelerine durumlarını haber vermek ve onlardan da haber almak için çeşitli iletişim araçlarını kullanmışlardır. Bu araçlar Kıbrıslı Türklerin ana kültüre bağlılıklarının sürekliliğinde önemli bir işlev yüklenmiştir. Bu çalışmada da mektup, radyo, gazete, televizyon ve bilgisayar gibi iletişim araçlarının İngiltere'deki Kıbrıslı Türklerin hayatında folkloristik bağlamdaki işlevleri, yeri ve önemi üzerinde durulacaktır.

Anahtar kelimeler: İngiltere, Kıbrıslı Türkler, iletişim, işlev, Türk dili

The Folkloristic Function of the Means of Communication Used by Turkish-Cypriots Who Live in England in Terms of the Bound to Their Native Culture

Abstract: Since 1950, Turkish-Cypriots migrated to different countries such as Australia, Canada, Turkey, and mainly England because of some economical, political, and educational reasons. In order to have heard from their families and inform their own conditions, the Turkish-Cypriots, living in a society with a different religion, language, and culture, used various communicative means which played an important role on their continuance of the bound to their native culture. In this study, the main focus will be given to letter, radio, newspaper, television and computer as the major means of communication with their folkloristic function, place and importance on the Turkish-Cypriots' lives.

Key words: England, Turkish Cypriots, communication, function, Turkish language.

Dünyanın dört bir yanında insanlar ekonomik, kültürel, sosyal ve daha başka nedenlerden dolayı göç etmektedirler. Bu göçlerde amaç genellikle daha iyi bir

---

* Okutman, Doğu Akdeniz Üniversitesi.

yaşam elde etmektir. Yabancı bir bayrak altında, başka bir kültürün hakim olduğu bir ülkede yaşayan insanların, öz kültürlerinden birşeyler kaybetmesi yani asimile olması bu şartlarda kaçınılmazdır. Ancak bazı etkenler/faktörler asimilasyonu yok etmese de asgari oranda yavaşlatabilir. Bunlardan birincisi yaşanan ülkede birlik beraberlik içerisinde kurumlaşıp, bağlantıyı sağlamak, sahip olunan kültürü koruyup yaşatmaya çalışarak yetişen yeni kuşaklara aktarmaktır. Bir diğeri de, ana kültürle, yani kendi ülkeleriyle, kültürleriyle, maddi manevi bağları koparmadan sürekli iletişim içerisinde olmaktır. Bu iletişim sık sık kendi ülkesine ziyarete giderek, ayrıca ülkesinden gelen ziyaretçilerle görüşme yaparak bunun yanında mektup, telefon, radyo, tv ve artık günümüzde yaygınlaşan bilgisayar (internet) aracılığıyla sağlanan bağlardır.

Kıbrıs Türklerinin 1950 yıllarından itibaren içinde buldukları sosyo-ekonomik ve siyasi açmaz, baskılar, can ve mal güvenliğinin olmayışı, Rum ve İngilizlerin siyasi tutumları (Batular 2000; Ömer 2000; Zeki 1971: s.143-146; Fellahoğlu 1999: s.11) o dönemlerden itibaren İngiltere'ye yoğun şekilde göç etmelerine neden olmuştur. Bu göçler de halen paralel nedenlerle devam etmektedir. Biz bu çalışmamızda yabancı bir ülkede din, dil ve kültür açısından kendilerinden farklı bir toplumla birlikte yaşayan Kıbrıslı Türklerin, Kıbrıs Türk kültürüyle olan bağlarında, iletişim araçlarının rollerini, işlev ve fonksiyonlarını inceleyerek, Kıbrıslı Türklerin hayatlarındaki yeri ve önemini ortaya koymaya çalışacağız.

İletişim, en genel tanımlamaya göre, bilgi, iletişim, duygu, düşünce ve davranışların söz, yazı, ses ve mimikler yoluyla bir kanaldan başka bir kanala aktarılmasıdır (William 1999). İletişim teknolojisindeki gelişmelerle ortaya çıkan araçlar ikiye ayrılabilir.

1. İki kişi arasındaki karşılıklı iletişimi kolaylaştıran araçlar: Mektup, telgraf, fax, telefon, ve günümüzde bilgisayarda internet... vb.

2- Bir iletiyi üreten kişinin bunu birden çok tüketiciye, yığınlara aktarmasını sağlayan araçlar: Dergi, gazete, radyo, tv, vb.

Birinci gruptaki araçlar birebir iletişim arçları olup, gönderilen iletinin karşı taraftan alınıp alınmadığı, doğu anlaşılıp anlaşılmadığı ölçülebilmekte veya cevabı hemen alınabilmektedir. İkinci gruptaki araçları, birinci gruptaki iletişim araçlarından ayıran iki temel özellik, büyük sayıda yığınlara iletiyi ulaştırma olanağı ve artık sürecin tek yönlü bir iletiye dönüşmesidir. Bu nedenle, bu araçlar yığınsal iletişim araçlarıdır. Çift yönlü iletişim süreci tek yönlü bir iletişim sürecine dönüştürülmektedir (İlal 1997: s.26).

İngiltere'deki Kıbrıslı Türklerin yaşantısında ise birerbir ilişkilerde birinci gruptaki iletişim araçları ön plana çıkmaktadır. Ailesini, eşini, çocuğunu kimi zaman siyasi baskılarla, kimi zaman ekonomik nedenlerle bırakmış Kıbrıslı Türkler göçlerinin ilk yıllarında, ailelerine durumlarını bildirme, ailelerinin durumdan

İNGİLTERE'DE YAŞAYAN TÜRKLERİN ANA KÜLTÜRE BAĞLILIĞINDA İLETİŞİM
ARAÇLARININ FOLKLORİSTİK BAĞLAMDAKİ İŞLEVİ

haberdar olma, ülkedeki siyasi durumdan haberdar olmayı karşılıklı iletişim araçlarından biri olan ve birebir iletişimi sağlayan **mektup** aracılığıyla sağlıyorlardı. Ancak, 1950'li yıllardan itibaren, Kıbrıs'ın içinde bulunduğu siyasi karışıklıklar, mektuplaşma olayını sınırlandırmış ve mektupların geç ulaşımını sağlamıştı (Osman Ş, 2000). Bu yıllarda, İngiltere'ye güvenli ulaşması için, mektuplar Kıbrıs'taki İngiliz üstlerinden İngiltere'ye postalanmaktaydı (Özpastırmacı M. 1999). Posta olayı düzenli bir akışa ancak 1974 sonrası, mektupların geliş gidişinin Türkiye üzerinden sağlanmasıyla giderildi. Bu da daha çabuk ve güvenli haberleşmeyi beraberinde getirmekteydi..Daha sonraları, telefonun kullanımının yaygınlaşmasıyla, mektupla haberleşme önemini yitirmeye başladı. Günümüzde çok yoğun olmamakla beraber halen devam etmektedir.

İnsanlar arasında haberleşme görevi olan mektubun bu görevi yanında, gizli ve açık başka işlevleri de bulunmaktadır. Mektup yazma olayında, sınırlı bir zaman olgusu yoktur. Bu da kişiye, rahatlıkla istenilen konudan bahsetme şansını verir. Mektup yazan kişi, dilediği ölçüde, yaşanan olaylarla, çevresi ve tanıdıklarıyla ilgili haberlerden, sorunlarından, mutluluklarından bahsedip hayatı hakkında detaylı bilgiye yer verebilir. Böylece ayrı olunan kişinin, ayrı yaşanan zaman dilimi içerisinde neler yaptığını dair verilen bilgi, arada zaman ve mekan olmasına karşılık, kopukluğu bir nebze de olsa giderecektir. Ayrıca mektubun, telefona nazaran uygun fiyatlı olması sebebiyle yazan kişiye süre ve sayfa olarak bir sınırlılık getirmez. Bunun yanında, mektubu alan kişiye daha sonra da tekrar tekrar okuma şansını verecektir. Bu da manevi bir bağ için somut bir olgu oluşturur. Türk kültürüne baktığımızda, halk hikayelerinde, türkülerde, mektubu koynunda saklama, koklayıp gurbette olanın kokusunu alma -çünkü sevilen kişi ona dokunmuştur, belki de üzerine ağlamıştır- okuyup okuyup ağlama motiflerinin yer aldığı görürüz.

Mektupların bir diğer ve önemli işlevi de, Türk dilinin kullanılması olgusudur. Sürekli gelip giden mektupları okuma, ve bu mektuplara cevap yazma sayesinde Türk dilinin yazılıp okunması da unutulmamış olmaktadır.

Mektubun, haberleşme, yaşanan hayat hakkında bilgi verme, manevi bir bağ sağlama dışında bir diğer işlevi de, içerisinde bir şey gönderilebilme fonksiyonudur. Kıbrıslı Türkler mektubun bu fonksiyonunu uzun yıllar kullanmışlardır. Mektubun konulduğu zarfın içerisine fotoğraf veya para konularak, mektupla birlikte Kıbrıs'taki aileye gönderilmekteydi. Bunları ayrı ayrı ele alacak olursak:

a) İngiltere'de yaşayan Kıbrıslı Türkler arasında, aileye fotoğraf gönderme geleneği, yıllardır çok canlı bir şekilde yaşamaktadır. Aileler düzenli olarak, belli aralıklarla doğum, sünnet, düğün, doğum günü partisi, mezuniyet töreni gibi geçiş törenleri ve kutlamalarda fotoğraf çekirtmekte (özellikle de çocuklarının büyüme evrelerini takip edecek şekilde) ve bu "dondurulmuş mutlu gün tablosu" Kıbrıs'taki ailelerine gönderilmektedir (Ömer 1999, Ertoran 1999). Kıbrıs'taki evlere

baktığınız zaman, İngiltere’de o evdeki ailenin herhangi bir akrabası, çocuğu veya torunu varsa bu evdeki fotoğraflardan belli olmaktadır. Genellikle fotoğraflardaki pozlar, kullanılan kağıt ve çekim stili benzer özellikler taşımaktadır. Evin bir köşesi İngiltere’den gelen fotoğraflarla döşenmiş tabir caizse “mabed” haline getirilmiştir. Fotoğraflar çerçevelenip duvara asılarak, sık sık bakılıp sevilen kişiyle bir nevi hasretlik giderilmektedir. Özellikle de, çocukların gelişim devrelerini takiben gönderilen fotoğraflarla, aradaki görüşmemekten kaynaklanan boşluk giderilmeye çalışılır. Aynı şekilde Kıbrıs’tan da fotoğraflar İngiltere’ye gönderilmektedir. Günümüzde artık fotoğraflar internet üzerinden gönderilmektedir.

Gelişen teknolojinin fotoğraf anlayışına başka bir kolaylık getirmesi de video kamera kullanımının yaygınlaşmasıyla olmuştur. "Dondurulmuş mutlu gün tablosu" diye nitelendirdiğimiz fotoğraflar o anın tam olarak, tüm bağlamıyla seyredilebilecek şekline dönüşmüştür. Kıbrıslı Türkler doğum, sünnet, düğün, doğum günü partisi, mezuniyet, piknik eğlencesi gibi geçiş törenleri ve özel günleri kameraya alarak, bu anı Kıbrıs’taki aileleriyle paylaşmışlardır. Aynı şekilde Kıbrıs’taki aile de, yine özel günlere ait çekilmiş kasetleri, İngiltere’ye göndermiştir (Bodi 2000). Fotoğrafın farklı bir forma dönüşmüş bu şekli Kıbrıs’a tatile geldiğinde, gezilen yerler ve aile üyeleri, kameraya alınarak, İngiltere’de seyredilmek suretiyle kullanılmıştır. Bu kasetlerde de kişilere, tıpkı mektup ve fotoğraftaki gibi tekrar tekrar bakabilme şansını vermektedir.

b) Mektubun içerisinde “bir şey gönderilebilme” fonksiyonunu fotoğraf göndermenin yanında uzun yıllar, aileye para göndermek için de kullanılmıştır. Eğitim amaçlı İngiltere’ye gidenlerin dışındaki kişiler, ağırlıklı olarak ekonomik nedenlerle göç etmişlerdir. Bu şartlarda, gidenlerin Kıbrıs’ta kalan aileleri de ekonomik sıkıntı içerisindeydi. Dolayısıyla çalışıp para kazanan bir kişinin, geride kalan aileye para göndermesi kaçınılmazdır. Ancak bizim burada bahsedeceğimiz büyük meblağ paralar değil, küçük miktarlardaki paralardır.

Eskiden beri belli aralıklarla mektuplaşan ailelerin, bu mektupları çoğu zaman sadece yazıdan ibaret olmaz, içinde küçük bir miktar da para olurdu. Gönderen ‘üç beş sterlin’ mektubun arasına konulur, aileye öyle gönderirdi (Günsev 2000). Çoğu zaman uzun bir süre haber alınmayan bir akrabanın, elden veya postadan, içinde sterlin olan, mektubu gelir, bu olay aile içinde hiç unutulmaz, günlerce anlatılırdı (Gökdemir 2000; Yeşilmeşe 2000). Bazen de postada bu paralar, parayı farkedene birilerince alınır, mektup açık gönderilir veya hiç gelmediği dahi olurdu. Bu durum ancak bir sonraki mektupta paranın alınıp alınmadığı sorulduğu zaman anlaşılabilirdi (Kızıl 2000). Bu durum halk arasında “bu mektupların buharla veya daha farklı tekniklerle açılarak paraların alındığı” şeklinde anlatılmaktadır. Bunu önleyebilmek için de, mektup içinde para gönderilirken, çift kapaklı bir karta koyarak gönderilmesi veya yapııştırılarak gönderilmesi gerektiği, yaşanmış bu tür olayların hikâyeleriyle birlikte anlatılmaktadır.

İNGİLTERE'DE YAŞAYAN TÜRKLERİN ANA KÜLTÜRE BAĞLILIĞINDA İLETİŞİM
ARAÇLARININ FOLKLORİSTİK BAĞLAMDAKİ İŞLEVİ

Mektubu yollayan kişi, genellikle bu parayı, o an verilmiş bir kararla zarfa koyar, telefon olmadığı için ve bir önceki mektupta bildirilmediğinden, alan kişi için sürpriz olur. Ve sürpriz olmasının yanında, kimi zaman çok zor bir anda halkın tabiriyle "hızır gibi yetişmiş" olurdu (Gökdemir 2000). Ayrıca Kıbrıs'taki ailelerine, ihtiyaçlarını karşılaması için özellikle de birisi geleceği zaman, elden gönderilmiş bir mektupla birlikte para gönderilmekteydi ve halen daha seyrek de olsa gönderilmeye devam etmektedir. Zamanla telefonun yaygınlaşması mektupla iletişimi zayıflatırken, bankacılığın yaygınlaşması ve bu yaygınlaşmayla birlikte, teknolojik kolaylıkların elde edilmesi, yavaş yavaş mektup olgusunu da, mektup gönderirken içerisinde para göndermeyi de zayıflatmıştır. Değişen teknolojinin getirmiş olduğu kolaylık, bir halk anlatısını ve sürpriz bir sevinci, ayrıca küçük bir yardımı da beraberinde götürmüştür. Elden gönderilme olayında da aynı olay mevcuttur. Günümüzde banka aracılığıyla para gönderileceğinde bu işlem haberli olarak gerçekleşmektedir. Bankayla gönderilen paranın meblası da büyük miktarda olacağından böyle bir 'gönülden kopan küçük sürpriz' gerçekleşmeyecektir.

Daha sonraki yıllarda, **telefonun** yaygınlaşmasıyla, bu kez de belli aralıklarda telefonla görüşülerek haberleşilmeye başlandı. Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte telefon da hayatı kolaylaştırmıştır. Göçün yoğun olduğu 1950'lerden, 90'lı yıllara kadar, İngiltere'de telefon pek yaygın değildi. Kıbrıs'ta da köy telefonlarıyla sınırlı olarak görüşülmekteydi. 90'lı yıllardan sonra köylere de telefon bağlanmaya başlanmasıyla birlikte, Kıbrıs'taki ailelerle rahatlıkla görüşülmeye başlandı. Telefonla dilendiği zaman, rahatlıkla görüşülebilmesine rağmen, pahalı olmasından ve telefon olayının getirdiği süre sınırlılığından dolayı, çok kısa süreli, sadece önemli konular kısaca konuşulmaktadır. Bunun yanında kişiler birbirlerinin seslerini duymuş olmaktadır. Mektuptaki gibi Türk dilini yazmayı ve okumayı geliştirici özellik, yazılanı tekrar okuma şansı telefonda yoktur. Ancak çok kısa sürede haber alma ve dilenildiğinde arama özelliği ve direkt olarak birebir karşılıklı iletişim şansı vardır. Bunun yanında telefonun farklı bir işlevi da, sanki konuşulan kişi yakındaymış gibi manevi bir yakınlık vermesi olayıdır.

Mektup ve telefon, birebir, şahsi iletişim araçlarıken, gazete, radyo, tv toplumsal alanda haberleşmeyi sağlayan ileti araçlarıdır. Çünkü mesaj gönderilmekte ancak karşıdaki kişinin bu mesajı alıp almadığı veya ne ölçüde aldığı ilk anda denetlenmemektedir.

Mektup ve telefonun iletişim fonksiyonlarını değerlendirdikten sonra, yığımsal iletişim aracı olarak nitelendirdiğimiz **gazetenin** durumuna bakacak olursak; İngiltere'deki Kıbrıslı Türklerin okuduğu gazeteler üçe ayrılmaktadır. Birincisi Türkiye'den gelen gazeteler, İkincisi Kıbrıs'tan gelen gazeteler, üçüncüsü de İngiltere'de yaşayan Türklerin kendilerinin çıkarmış olduğu Söz, Olay, Toplum Postası vb. gibi gazetelerdir. Kıbrıslı Türkler arasında, işlerinin yoğun olması ve eğitim düzeylerinin düşük oluşu gibi nedenlerle gazete, kitap, dergi okuma

alışkanlığı pek yaygın değildir (Kupittin 2000; Yaşarkurt 2000). Buna rağmen eve gazete alınmaktadır. Kıbrıslı Türkler arasında ağırlıklı olarak Kıbrıs'tan gelen gazeteler okunmaktadır. İngiltere'de yayınlanan gazeteler de çoğunlukla 'bakkalarda' bedava dağıtılmaktadır.

Gazetenin kültürel asimilasyonun hızını azaltabilecek pek çok işlevi mevcuttur. İlk başta genel bağlamda Kıbrıs Türk halkının derdini, sıkıntısını, meramını, kendini anlatma, ülkesine aitlik hissini pekiştirme bağlamında özel bir yeri vardır. Kıbrıs'tan ve Türkiye'den gelen gazetelerle ülkelerinde olan sosyal, ekonomik ve siyasi olaylardan haberler verir.

Gazete, kişileri ülkeyle ilgili meselelerin içerisinde tutar. Kişiyi belli bir mekana bağlamaz. Kişi gazeteyi yanında taşıyarak dilediği yer ve saatte okuyup, bilgi alabilir. Bunun yanında okuma alışkanlığı ve Türk dili okuyup yazabilme yetisinin korunması ve gelişmesine de katkı sağlar.

Kıbrıslı Türklerin hayatında önemli bir yeri olan ve ilginç bir tarihçeye sahip bir diğer iletişim aracı da **radyodur**.

Radyo 1960'lı yıllarda Kıbrıs'ta da daha yeni kullanılmaya başlamıştı. 63 Olayları'nda CCB'den (Rumlarla ortak bir radyo) ayrılmak zorunda kalan Türkler Lefkoşa da "Bayrak Radyosu'nu" kurdular (Arkan 2000:61). O dönemlerde radyo sadece köy kahvelerinde bulunuyordu. Halk oraya gider ve radyo ('havadis') dinlerdi. Daha sonraları evlerde de radyo kullanılmaya başladı. Karışıklığın olduğu ve dış ülkelerle haberleşmenin sağlanamadığı 60'lı yıllarda, İngiltere'de amatör kişilerce kayda alınmış mesajlar Bayrak Radyosu'nda "Londra'dan Selamlar" adıyla yayınlanmakta, Kıbrıs'taki halk da böylece İngiltere'deki ailesinden haber almaktaydı (Kanatlı 2000). Bu program için Londra'daki ailelerle görüşülerek özel bir kaset doldurulup Kıbrıs'a gönderiliyordu. Bu programda İngiltere'deki Kıbrıslı Türkler ailelerine, sevdiklerine iyi olduklarını, selamlarını gönderiyorlar böylece manevi bağ kurulmuş, bu vesileyle haber alınmış da olunuyordu (Ömer 1999). İngiltere'deki Türkler de İngiliz radyo ve televizyonlarından, Kıbrıs'taki olayları takip etmeye çalışıyorlardı. İlk zamanlar sadece Lefkoşa bölgesine yayın yapan Bayrak Radyosu, daha sonra yayın alanını genişletmiştir. 70'li yıllarda da İngiltere'de doldurulup gönderilen kasetler ve mektuplarla gelen mesajlar radyoda yayınlanmaya devam etmekteydi. Bu kaset ve mektuplar konsolosluk ve kişiler aracılığıyla gelmekteydi (Üstüner 2000). Ancak daha sonraları, telefonun insan hayatındaki vazgeçilmez yerini almasıyla birlikte rahat haber alınmaya başlamış, dolayısıyla bu tür programlar işlevini yitirmeye başlamıştır. Halen günümüzde benzer bir program Bayrak Radyosu'nda yayınlanmaktadır.

Kıbrıs'ta durum böyleyken, İngiltere'de Kıbrıs Türk radyoculuğunun kısa tarihine baktığımız zaman 1980'li yıllarda bir gurup Kıbrıslı Türkün illegal şekilde, yani kaçak olarak radyoculuk işine giriştikleri görülür. Uzun yıllar devletten gizli şekilde bu işi yürütülmüştür. Kıbrıs Rumlarına yayın hakkı verilmesine rağmen

İNGİLTERE'DE YAŞAYAN TÜRKLERİN ANA KÜLTÜRE BAĞLILIĞINDA İLETİŞİM
ARAÇLARININ FOLKLORİSTİK BAĞLAMDAKİ İŞLEVİ

Kıbrıs Türklerine uzun yıllar bu hak verilmemiştir. O dönemlerde, bu işle uğraşanlar devlet tarafından yakalanmamak için sürekli olarak yer değiştirmekteydiler. Buldukları yer tesbit edildiği zaman da tüm teşkilatı toplayıp başka bir yere gitmekteydiler. Kıbrıslı Türkler, maddi durumu iyi vatandaşlarca desteklenen, 'İspanak' adlı bir radyo kurmuş bu radyo, yaklaşık 2 saat süreli, müzik, haber, milli duyguları kuvvetlendirici programlar yapmıştır (Üçgöz 2000; Üstüner 2000).

Daha sonraları ise İspanak Radyosu, İngiliz hükümetinin tüm azınlıklara tanıdığı haktan yararlanarak gece yarısı 00.00-01.00 saatleri arasında bir saatlik Türkçe yayın yapma hakkına sahip oldu. Bu yayınların içeriğinde yine tarih, edebiyat ve şiir programları yer alıyordu. Bayrak Radyosu'nun "Merhaba Dostlar" programına nazire olması bağlamında bu radyo da Kemal Uzunlar'ın hazırlayıp sunduğu, aynı adla sunulan bir program yayınlamaya başladı. Bu iki program karşılıklı istek ve mesaj yayınladılar . İngiltere'de gezilerek kayda alınan mesaj ve istekler Bayrak Radyosu'nda yayınlanıyor, Kıbrıs'tan gelen mesajlar da İngiltere'deki 1 saatlik programda yayınlanıyordu. Kıbrıs'ta Bayrak Radyosu bu program için özel mesaj servisi açmıştı. O dönemlerde İngiltere'de bulunan program yapımcı ve sunucusu Hüseyin Kanatlı da üç çarşamba arka arkaya bu programa konuk olarak katılmış, telefon bağlantısı yapılarak halkla; Kıbrıs, özlem konulu sohbetler yapmıştır (Kanatlı 2000).

Yaklaşık beş yıl, kaçak yayın yapan "İspanak Radyosu" resmi yayın hakkını kazanarak "Londra Türk Radyosu" adını almıştır (Osman Ş. 2000; Denker 2000). Londra Türk Radyosu "EM" kanalından "LTR" kanalıyla yayın yapmaktadır. Rum radyosu ise "FM" kanalından "LGR" kanalıyla yayın yapmaktadır. Rumların yayın yaptıkları kanal çok daha güçlü bir kanaldır (Üçgöz 2000). Londra Türk Radyosu'na, Bayrak Radyosu'ndan Türk müziği, belgesel, skeç kasetleri, veriliyor, ayrıca hergün Kıbrıs'la ilgili günlük haber özetleri gönderiliyordu. Kısaca yayıncılık adına Bayrak Radyosu'ndan her türlü desteği alıyordu. Bayrak Radyosu'nun devlete ait bir kurum olması dolaylı olarak radyo kanalıyla İngiltere'deki Türklerin devlet bağlantısı, desteği olmuş oluyordu. Bunun yanında oradaki radyoda yayınlanan programların Bayrak Radyosu'ndan alınmasıyla Kıbrıs'ta da yayınlanmış programların yayınlanması, dolayısıyla dinleyicilerin Kıbrıs'taki aileleriyle aynı programları dinlemiş olmasıyla manevi bağlamda bağlılığı ortaya çıkmış oluyordu. Bayrak Radyosu'nun da İngiltere'de, İngiltere ile ilgili haberleri hazırlayan bürosu mevcuttur. Çoğu kez Bayrak Radyosu'yla İngiltere'deki radyo ile canlı telefon bağlantıları kuruluyordu. Londra Türk Radyosu çeşitli istek, müzik programları, sohbet programları, çocuk şarkıları, çocuk skeçleri, şiir, din ve ahlak konuşmaları, futbol programı, müzik programı, Kıbrıs'taki köyleri tanıtan programlar, arkası yarın şeklinde skeçler, Kıbrıs ağızıyla yapılan skeçler, sohbet, haber, işçilere yönelik programlar sunmaktadır (Kupittin 2000, Üstüner 2000, Kanatlı 2000, Yaşarkurt B.

2000, Denker 2000). Milli günlerle ilgili genellikle Bayrak Radyosu'ndan hazır kasetler alarak, bu programlar yayınlamaktaydı.

Halk bu radyo programlarını ilgiyle dinlenmekte, sabahları kalkar kalkmaz radyoyu açıp, müzik yayınları sırasında, telefonla arayıp sevdikleri için şarkı istemekte, çeşitli konularda sohbet etmektedir. Bunun dışında Kıbrıs Türk halkına yönelik herhangi bir duyuru olduğu zaman, yine radyo kanalı aracılığıyla duyurulmaktadır. Yardım baloları, çayları ve piknikleri de duyurulara konu olmaktadır. Yardım amaçlı balo ve çayları sadece dernekler değil, radyo da düzenlemektedir (Yaşarkurt B. 2000). Bunun yanında ölüm ve doğum duyuruları, mevlit, nişan, sünnet, düğün davetleri de radyo aracılığıyla yapılmaktadır (Üçgöz 2000).

Radyonun şu anki idari durumuna bakacak olursak; Radyo mali nedenlerden dolayı farklı alanlarla ilgili reklamlar almakta, daha geniş konularda programlar hazırlamaktadır. Radyoculuğun ilk dönemlerindeki gibi ağırlıklı olarak milli duyguları ön plana çıkaracak, milli birliği sağlayacak programların dışında daha çok ticari olarak radyoculuk işini yürütmektedir; kısaca radyonun yasak yayın yaptığı dönemlerdeki yayın çizgisinden biraz farklıdır (Üstüner 2000).

Radyo yayın konusunda halen daha Kıbrıs'taki devlete ait veya özel radyo kanallarıyla işbirliği yapmaktadır.

Tüm bu programlar dinleyenlerin dil, kültür, milli duygular yönünden gelişimini sağlamaktadır. Radyonun arabada, iş yaparken, işyerinde çalışırken, uzanıp dinlenirken, otururken dinleyebilme fonksiyonları sayesinde bağlayıcı özelliği televizyona göre daha üstün durumdadır. Sürekli çalışma temposu içerisinde olan ve kültürel bir etkinliğe katılmaya fırsatı olmayan Kıbrıs Türklerinin ayağına gelen kültür hizmetidir. Ayrıca yapılan araştırmalar da bu programların ilgiyle dinlendiğini ve sürekli olarak canlı telefon bağlantısıyla halkın programlara katıldığını ortaya çıkmıştır (Gökdemir G. 2000). Radyo, tüm bu bahsettiğimiz özellikleriyle kültürel asimilasyonun yavaşlatılmasında Kıbrıslı Türklerin yaşam şartları gözönüne alındığında büyük bir role sahiptir.

Günümüzde teknolojinin gelişimiyle birlikte Kıbrıslı Türklerin hayatında radyodan sonra **televizyon** da önemli bir rol oynamıştır. Televizyonun yaygınlaşması, dünyadaki birçok kanalı izleyebilme şansını veren uydunun gündeme gelmesiyle Kıbrıslı Türkler de bu teknolojiden yararlanmış ve hem Türkiye hem de Kıbrıs'taki kanalları izlemeye başlamışlardır. Özellikle videonun yaygın olduğu dönemlerde kasetçilerden filmler kiralanarak ilgiyle izlenmekteydi. Aileler bazen 3-4 filmi arka arkaya dahi izlemekteydi. Daha sonra bu filmler televizyonlarda yayınlanmaya başlayınca televizyon kanallarından takip edilmeye başlanmıştır. Çocuklar genellikle çizgi filmlere ilgi gösterirlerken (Billuroğlu 1999) bunun yanında eski Türk filmlerini de ilgi ile izlemektedirler. Türk filmlerinde Battal Gazi, Kara Murat karakterleri çocukların ilgisini çekmiştir, Kemal Sunal

İNGİLTERE'DE YAŞAYAN TÜRKLERİN ANA KÜLTÜRE BAĞLILIĞINDA İLETİŞİM
ARAÇLARININ FOLKLORİSTİK BAĞLAMDAKİ İŞLEVİ

filmleri de severek izlenen filmler arasındadır (Yağız 1999, Billuroğlu 1999). Anne-babaları çalışan çocukların birçoğu tüm günlerini televizyon karşısında geçirmekte, bazen bir filmi birçok kez izledikten sonra senaryoyu ezbere bilebilmekteydi (Yağız 1999, Ertorun 1999). Bayrak Radyo Televizyonu'nun yurt dışına yayın yapan kanalı BRTInt İngiltere ve Avusturya'daki Türkler tarafından ilgiyle izlenmekte ve telefonla da bu programlara katılmaktadırlar. BRTInt'in hedefi yurt dışında yaşayan Türklerle bir bağ oluşturmak, ülke içerisindeki günlük olaylardan onları haberdar etmek, Kıbrıs'ta yaşıyormuş havası vermek, KKTC 'nin tanıtımı sağlamak ve kamuoyu oluşturmak, ülkedeki gündemi sürekli takiplerini sağlamaktır. Böylece bu programları takip edenler Türk dilini dinlemiş ve ülkesiyle ilgili birçok kültürel programı izleyerek kendi kültüründen de uzak kalmamış olmaktadır. Televizyondaki ülke ile ilgili programlar, Kıbrıs tatili ödülü veren programlar da ülkeye gitme isteğini körüklemektedir (Kızıllı C. 2000). Kıbrıs'taki aileleriyle birlikte aynı programı seyretmiş olmanın manevi birliği yanında görsel olaylar sayesinde kamerayla beraber kendini ekrandaki ortamda hissetme ve ülkenin eve gelmesi söz konusudur. Böylece manevi bağ da doğrudan kurulmuş olmaktadır.

Programların seyredilmesi dil, kültür ve milli duygularla yakın olma bağlamında önemlidir. Televizyon olayı tıpkı radyo gibi insanın hareketlerini sınırlamadan, onu belli bir mekana zorunlu göndermeden bir yere gitmesine gerek olmadan ihtiyaca cevap vermektedir. İleti bu noktada önemli değildir. Yani ileti kişiyi belli bir mekana veya koltuğa bağlamaz. Kişinin davranışlarını sınırlamaz. Rahat hareket şansını verir. Olgular kişinin evine ulaşır ve kendine sunulur (Raymod 1973:25-31). Kısaca uzanıp dinlenirken veya yemek yerken vb. günlük işlerle uğraşırken TV seyredilebilir. Radyo ise işyerinde, araba sürerken, bahçeyle uğraşırken her türlü işle meşgulken dinlenilebilir. Televizyon radyoya göre hareketleri bu bağlamda biraz daha sınırlayıcıdır. İngiltere'deki Türklerin sosyal hayatlarına baktığımızda sabah akşam çalıştıklarını fırsat bulabildikleri sınırlı vakitlerde de ya düğün veya pikniğe, alışveriş veya baloya gittiklerini ya da büyük bir çoğunlukla evde dinlendiklerini görüyoruz. Bu durumda televizyonun ve radyonun kişilerin hareketini sınırlamayan fonksiyonu Kıbrıs Türklerinin sosyal yaşantısıyla çok iyi bir şekilde örtüşmekte ve (seçilmiş özellikli programlar yayımlandığı ölçüde) asimilasyonun asgariye indirilmesi bağlamında onların yaşantısına cevap verebilecek ölçüdedir. Bunun yanında anne ve babaların gün boyu çalışması çocukların evde yalnız kalmasına neden olmaktadır. İngiltere'nin ev dışı ortamın çocuklar için güvenli olmamasından dolayı da çocuklar yalnız başlarına dışarıya çıkıp oyun oynayamamaktadır. Bu şartlar altında da çocukların okuldan arta kalan vakitleri büyük oranda TV karşısında geçmektedir. Yoğun şekilde çizgi film hayranı olan çocukların "televizyonkoliklik" derecesine varan bu ilgileri çocukların ilgisini çekecek ve onlara kültürel anlamda yararlı olabilecek, dillerini geliştirebilecek programlar hazırlanabilir. Kültürel zayıflamanın (asimilasyon) özellikle 3.kuşak gençlerde büyük boyutlara ulaşmasını göz önüne alacak olursak bu meselenin ne

kadar önemli ve üzerine ciddiyetle eğililmesi gereken bir konu olduğu ortaya çıkar.

Bunun yanında dünyadaki son teknolojik gelişmeleri takiben **bilgisayar (internet)** özellikle eğitim seviyesi yüksek gençler arasında çok yaygın bir şekilde kullanılmaktadır (Yılmazbaşar E. 2000). Gençler birbirlerine fotoğraflar göndermekte, görüntülü ve sesli olarak internet sayesinde görüşebilmektedirler. Bu durumda internet telefon, mektup, fotoğraf ve kameranın işlevlerini yüklenmiş durumdadır. Açılan web siteleriyle de gençler, siyasi ve kültürel platformda düşüncelerini paylaşabilmekte tartışabilmektedirler. Dolayısıyla da yine kültürel asimilasyonun hızının yavaşlatılmasına yardımcı olacaktır.

Sonuç olarak tüm bu ele aldığımız konuları genel bağlamda değerlendirecek olursak çalışmamızda ele aldığımız, mektup (fotoğraf, para), kamera-kaset, telefon, gazete, radyo, tv, ve bilgisayar (internet) çeşitli işlev ve fonksiyonlarıyla değişik uzun bir süreç içinde Kıbrıslı Türklerin sosyal, kültürel birçok ihtiyacına cevap vermiş, değişik işlevleriyle kullanılmış ve halen daha da kullanılmaya devam etmektedir. Kıbrıslı Türklerin İngiltere'deki sosyal yaşantıları ve kısıtlayıcı etmenleri göz önüne alındığında, dil, din, ahlak, gelenek-görenekler, örf ve adetler kısacası kültürel açıdan Türk kültürüyle bağlarını ve kültürel sürekliliğini sağlamaktadır. Bu iletişim araçları yüklediği farklı fonksiyonlarla işlevleri bilinçli olarak kullanıldığı ölçüde kültürel iletişimi sağlamaya, asimilasyonu azaltmaya cevap verebilecek ölçüdedir.

Kaynaklar

- ARKAN, Çiğdem (2000), "Kıbrıs Türk Mücadelesinde Bayrak Radyosu" *Rauf Denktaş'a Armağan*, (Haz: Yakan Cumaalioğlu-Erol Cihangir). Ankara: Turan Kültür Vakfı Yayınları, 60-63.
- BATULAR, Cemaliye (2000), İşi terzi, bayan, doğum yeri Vuda olan kaynak kişiyle 3.3.2000 tarihinde Gazimağusa'da (Akova Köyü) Gönül Gökdemir'in yapmış olduğu görüşme notlarıdır.
- FELLAHOĞLU, Esat (Tarihsiz), *Ulusal Direnişte Baf Köyleri*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- BODİ, Filiz (2000), Yaşı 27, işi İngilizce öğretmeni, doğum yeri Londra olan kaynak kişiyle Gönül Gökdemir'in 5.12.2000 tarihinde yaptığı görüşme notlarıdır.
- ERTORUN, Nazemin (1999), Yaşı 65, işi ev hanımı, doğum yeri Vuda olan kaynak kişiyle 1.12.1999 tarihide Akova Köyü'nde Gönül Gökdemir'in yatığı görüşme notlarıdır.
- BİLLUROĞLU, Ali (1999), Yaşı 38, işi restoran işletmecisi-öğrenci, olan kaynak kişiyle Hilal Pili'nin 1999 yılında Gazimağusa'da yaptığı görüşme notlarıdır.
- DENKER, Rauf (2000), Yaşı 55, erkek, işi emekli öğretmen, doğum yeri Kaleburnu olan kaynak kişiyle, 27.3.2000 tarihinde Gazimağusa'da Gönül Gökdemir'in yaptığı

İNGİLTERE'DE YAŞAYAN TÜRKLERİN ANA KÜLTÜRE BAĞLILIĞINDA İLETİŞİM
ARAÇLARININ FOLKLORİSTİK BAĞLAMDAKİ İŞLEVİ

görüşme notlarıdır.

GÖKDEMİR, Gönül (2001), **İngiltere’de Yaşayan Kıbrıslı Türkler Üzerine Sosyo-Kültürel Yapı Analizi**. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

....., (2000), “Mücahit Yemini”, **Rauf Denктаş Armağanı**, (Haz: Yakan Cumaalioglu-Erol Cihangir). Ankara: Turan Kültür Vakfı Yayınları, 165-170.

GÖKDEMİR, Nazemin (1999), Yaşı 41, işi ev hanımı, doğum yeri Larnaka, eğitim durumu ilkokul mezunu olan kaynak kişiyle 14.2.1999 tarihinde Akova Köyü’nde Gönül Gökdemir’in yaptığı görüşme notlarıdır.

GÜNSEV, Hüseyin (2000), Yaşı 51, işi DAÜ’de öğretim görevlisi, doğum yeri Larnaka olan kaynak kişiyle 26.5.2000 tarihinde Gazimağusa’da Gönül Gökdemir’in yaptığı görüşme notlarıdır.

İLAL, Ersan (1997), **İletişim, Yıgınsal İletim Araçları ve Toplum**, İstanbul: Der Yayınları.

KANATLI, Hüseyin (2000), Yaşı 69, erkek, işi yayıncı, doğum yeri Baf olan kaynak kişiyle 18.4.2000 tarihinde Lefkoşa’da (BRT) Gönül Gökdemir’in yaptığı görüşme notlarıdır.

KIZIL, Cemaliye (2000), İş emekli terzi, eğitim durumu ilkokul mezunu, olan kaynak kişiyle 19.4.2000 tarihinde Gönül Gökdemir’in yaptığı görüşme notlarıdır.

KUPİTTİN, Mustafa (2000), Yaşı 36, erkek, işi ilkokul öğretmeni, doğum yeri Lefkoşa olan, kaynak kişiyle 14.4.2000 tarihinde Gönül Gökdemir’in İskele’de yaptığı görüşme notlarıdır.

OSMAN, Şengül (2000), Kaynak kişiyle 23.4.2000 tarihinde Gazimağusa’da (Topçuköy) Gönül Gökdemir’ in yapmış olduğu görüşme notlarıdır.

ŞERİFALİ, Ömer (1999), Yaşı 65 (1934), işi lokantacı (emekli), doğum yeri Vuda olan, eşi Danimarkalı kaynak kişiyle 5.12.1999 tarihinde Gazimağusa’da (Akova Köyü) Gönül Gökdemir’in yaptığı görüşme notlarıdır.

ÜÇGÖZ, Abdullah (2000), Yaşı 47, işi program yapımcı ve sunucusu, doğum yeri Ankara olan kaynak kişiyle 18.4.2000 tarihinde Lefkoşa’da (BRT) Gönül Gökdemir’in yaptığı görüşme notlarıdır.

ÜSTÜNER, Şengül (2000), Yaşı 55, işi radyo kordinatörlüğü, doğum yeri Limasol olan kaynak kişiyle 18.4.2000 tarihinde Lefkoşa’da (BRT) Gönül Gökdemir’in yaptığı görüşme notlarıdır.

YAĞIZ, Güler T.(1999), Yaşı 23, işi İngilizce öğretmeni, doğum yeri Londra olan kaynak kişiyle 1999 tarihinde Gazimağusa’da Gönül Gökdemir’in yaptığı görüşme notlarıdır.

Gönül GÖKDEMİR

YAŞARKURT, Akın (2000), Yaşı 25, işi turizimci, doğum yeri Akıncılar olan kaynak kişiyle 19.4.2000 tarihinde İskele 'de Gönül Gökdemir' in yapmış olduğu görüşme notlarıdır.

YILMABAŞAR, Erkut (2000), Yaşı 24, işi bilgisayar uzmanı, doğum yeri İskele olan kaynak kişiyle 19.4.2000 tarihinde İskele 'de Gönül Gökdemir' in yapmış olduğu görüşme notlarıdır.

WILLIAMS, Raymod (1973), *Television, Technology and Cultural Form*, London.